

KOMMUNISTERNA OCH ANDRA VÄRLDSKRIGET

Omsvängningen

efter

tysk-ryska krigsutbrottet

ÄNDA FRAM TILL DEN 22 juni 1941, då Hitler överföll Ryssland, var dogmen om det imperialistiska kriget allenarådande inom kommunismen. Angreppen riktades efter Frankrikes fall främst mot England och USA. "Ingen stat i världen undertrycker och utplundrar så många främmande folk som England", denna sats ur en partiresolution varierades nära nog dagligen i kommunistpressen. Med USA:s ökade aktivitet skärptes kritiken av detta land. "För den amerikanska monopolkapitalismen är kriget ett gigantiskt geschäft i krigsmaterielleveranser" (28/5 1941). På en konflikt mellan

Tyskland och Ryssland vägrade man i det längsta att tro. Ännu den 14 juni 1941 förklarade Ny Dag "krigsryktena Sovjet-Tyskland grundlösa". "Trots det uppenbart orimliga i dessa rykten har man på ansvarigt håll i Moskva funnit det nödvändigt att på grund av det ihärdiga spridandet av dessa rykten bemyndiga Tass meddela att dessa rykten är klumpigt tillverkad propaganda av makter som är fiender till Sovjetunionen och Tyskland och intresserade av att kriget utvidgas vidare."

Då kriget en vecka senare bröt ut var omsvängningen ögonblicklig. Det nya kriget "är fascismens krig mot socialismen" (23/6 1941). "Den fruktansvärda koalitionen mellan Sovjet och England med USA:s välsignelse är en koalition för frihetens triumf, för de progressiva krafternas triumf" (17/7 1941). Kriget har blivit "en kamp för nationell frihet för alla Europas folk, en kamp för demokrati och inre frihet överallt i vår världsdelen" (1/9 1941). Då England och Ryssland ockuperade Iran återopades "den iranska varningen" gentemot den svenska regeringen (28/8 1941), ständigt framhölls att endast en seger för de allierade kunde rädda Sverige från undergång.

Denna blixtnabba omkastning var representativ för de kommunistiska partierna över huvud. I USA skrev Daily Worker ännu den 20 juni 1941 att ryktena om en konflikt mellan Ryssland och Tyskland var ett utslag av Wall Streets önsketänkande. "Åter och åter har man i det förflutna tagit sin tillflykt till samma fantasier som ånyo presenteras som tidningsnotiser om en kris mellan Tyskland och Sovjetunionen." Tre dagar senare hette det: "Detta angrepp, iscensatt av de fascistiska härskarna i Tyskland, är även ett angrepp på Tysklands folk. Det innebär också ett angrepp på Förenta staternas folk och på hela världen. Amerikas folk bör helt understödja och samarbeta med Sovjetunionen i dess kamp mot hitlerismen."

Med den nya politiken följde en helt ny inställning gentemot västmakterna. Dessa hade förut beskrivits som kapitalistiska diktaturer och rövarstater; nu befanns de vara framstegsvänliga demokratier. "Britterna nöjer sig (i sina kolonier) med den militära kontrollen, men i mindre grad lägger de sig i vad landets invånare tänker. Britterna har aldrig anordnat några bokbål och inte avskaffat partierna, som tyskarne gjort i Norge och andra protektorat" (22/9 1941). "Sveriges tidigare orientering väster ut har haft stor betydelse för att utveckla det svenska näringslivet, liksom den varit befruktande på andra områden. En orientering söder ut öppnar däremot för Sverige perspektivet av tillbakagång och armod på alla områden" (19/7 1941). De av Tyskland undertryckta folken uppmanades till motstånd. "Alla norska patrioter uppmanas att kämpa för att göra Norge till ett fritt och självständigt land och driva ut de tyska ockupationstrupperna ur landet" (12/9 1941). Till och med tanken på ett nordiskt förbund blev åter tilltalande. "Den nordiska samhörigheten skall i en nära framtid förverkligas av Nordens betriade frihetsälskande folk" (5/7 1941).

Under de följande krigsåren upprätthölls i stort sett den uppfattning som proklamerats efter det tyska krigsutbrottet. Man talade om demokratiernas eller de frihetsälskande folkens gemensamma kamp mot fascism och imperialism. I speciella frågor förmärktes samma egendomliga glidningar som tidigare. Rysslands känsla för den nationella självbestämmanderätten, dess bestämda vilja att icke ta något område från andra stater hävdades. När alltså Ryssland ockuperade Finland, och av Ryssland dirigerade regeringar tillsattes i vissa länder förklarades den ryska statsledningen uppträda som de undertryckta folkens befriare. Den obrottsliga troheten mot Ryssland bevarades helt även efter kominterns upplösning 1943 och efter krigets avslutande 1945. Efter krigets slut och sedan spänning uppstått i förhållandet mellan de allierade har emellertid tonen mot västmakterna efter hand skärpts. Uttryck sådana som imperialism och rövarpolitik har åter kommit till flitig användning. De av Ryssland behärskade mindre staterna säges, lik-

som Ryssland självt, vara fria demokratier, medan England och USA stämplas som kapitalistdiktaturer. En så systematisk hets mot väster som under tidigare vänsterskeden (t. ex. 1930 och 1940) har dock ännu ej satts in.

*

Den givna översikten kräver inte många kommentarer. Den absoluta följsamheten gentemot Ryssland är uppenbar. En förändring i rysk politik leder ögonblickligen till att nya signaler hissas inom de kommunistiska partierna. I Ny Dags referat från det kommunistiska partiets centralkommittés sammanträde i oktober 1939 sägs det visserligen: "Under debatten konstaterades självkritiskt att partiet inte tillräckligt snabbt kunnat analysera läget och anpassa sin politik och taktik efter situationens växlingar." Dessa samrättskval verkar dock överdrivna. Analysen kunde säkerligen ha drifits djupare, men anpassningen kunde inte rimligen vara snabbare och fullständigare.

Denna anpassning har, för att blott stanna vid åren 1939—1941, medfört bland annat följande. På sommaren 1939 betecknades de som icke arbetade för kollektiv säkerhet och bestämd gemensam hållning mot Tyskland som klassförrädare, trostkister, fascistsympatisörer osv. (de speciellt ryska uttrycken "vilda hundar", "hyenor" m. m. har icke vunnit stadig plats i de svenska kommunisternas språkbruk). I september 1939 betecknades de som bevarade den på sommaren anbefallda ståndpunkten som klassförrädare etc. Och på sommaren 1941 återgick man till språkbruket från sommaren 1939.

Växlingarna underlättas rent dialektiskt genom att man har ett dubbelt språkbruk till sitt förfogande. Ibland användes orden i samma mening som hos andra demokratiska partier, ibland i en rakt motsatt mening. Med demokrati avses, då detta passar, de stater som enligt västerländskt uttryckssätt är folkstyrda, t. ex. England och USA. Men då så finnes lämpligt reserveras ordet för stater med genomförd socialisering, främst Ryssland; denna stat, som av andra benämnes diktatur, blir då den enda fullständiga demokratin, och staterna i väster blir kapitalistdiktaturer likaväl som det nazistiska Tyskland och det fascistiska Italien. Med fascist menas vid lägliga tillfällen de som verkligen är anhängare av eller sympatiserar med nazism och fascism; vid andra tillfällen blir alla som inte är kommunister eller godtar deras fordringar betecknade

som fascister eller — ett särskilt ord för socialdemokraterna — socialfascister. Med ett lands oberoende, frihet eller oavhängighet kan man mena att detta lands folk skall vara fritt gentemot alla främmande stater, men man kan också därmed mena att landet är införlivat med eller behärras av Sovjetunionen. Därför var det möjligt att på hösten 1939 hävda att Ryssland icke ville kränka de baltiska staternas frihet, utan låta dessa stater styra sig själva, och att ett år senare förklara den ryska erövringen innebära en frigörelse av staterna i fråga. Med ett folk kan avses det i en viss stat levande folket (t. ex. Finlands invånare), men också folkets av den ryska statsledningen fattade och av denna realiserade idé (t. ex. den demokratiska folkregeringen Kuusinen 1939). Detta spel, som i sin moderna form uppfanns av Hegel och som med samma perfektion drivits blott i Mussolinis Italien och Hitlers Tyskland, gör alla åsiktsväxlingar möjliga under bevarande av ungefär samma uttryckssätt. Dess framgång förutsätter en gränslös hänsynslöshet hos de ledande och en lika gränslös godtrogenhet och glömska hos de ledda.

Herbert Tingsten

(De båda föregående artiklarna i denna serie var införda i Dagens Nyheter, A-uppl., den 30 mars och 1 april.)